

MARTIN ŠRAJER / 27. 2. 2023

Káťa a krokodýl

Věra Plívová-Šimková prozkoumávala dětský svět již ve svých studentských snímcích, které natočila na FAMU. Po absolvování katedry režie pod vedením Bořivoje Zemana nastoupila v roce 1957 jako asistentka na Barrandov. Spolupracovala zde s Vojtěchem Jasným nebo Karlem Kachyňou. S ním se podílela například na atmosférickém převaděčském thrilleru *Král Šumavy* (1959). Jejím prvním samostatným filmem mimo školu byla v roce 1964 krátkometrážní etuda z prostředí tanečních *Chlapci, zadejte se!*, v československých kinech uváděna jako předfilm amerického muzikálu *Zpívání v dešti* (1952).

Výroba dětských filmů se u nás začala kontinuálně rozvíjet v padesátých letech. S počtem režisérů adresujících své snímky dětem rostla i žánrová pestrost těchto titulů (např. komedie nebo detektivky) a zároveň docházelo k tlumení zprvu velmi nápadného výchovného akcentu. Na dětské filmy byly zároveň kladeny čím dál vyšší kvalitativní nároky, což se odráželo i v závažnosti pojednávaných témat. V šedesátých letech, kdy debutovala i Plívová-Šimková, se na tuto linii tvorby specializovalo již několik desítek tvůrců, například Milan Vošmik, Josef Pinkava, Radim Cvrček nebo Jiří Hanibal.

Zatímco kupříkladu Hanibal se zaměřoval na všední, realistické příběhy ze životů dětí a dospívajících, Pinkava nebo Plívová-Šimková víc zapojovali pohádkové nebo dobrodružné prvky a stylizované vyprávění podřizovali dětské obrazotvornosti. Zřetelné je to již v prvním celovečerním filmu nastupující režisérky, v hodinové černobílé féerii *Káťa a krokodýl* (1965). Mohli bychom v tomto případě mluvit o remaku sovětského snímku *Děvočka i krokodil* (1957), ale nebylo by to přesné.

Scénář k uvedenému filmu, který napsali Grigorij B. Jagdfeld a Nina V. Gernetová, byl totiž přepracován do podoby dětské knihy, v češtině vydané pod názvem *Káťa a krokodýl*. Z ní, nikoliv ze sovětského snímku, vycházel zkušený scenárista Ota Hofman.

Adaptace se původně měl ujmout jiný z významných tvůrců dětských filmů, Jan Valášek (viz filmy *Prázdniny v oblacích* [1959] nebo *Kouzelný den* [1960]). Kvůli jeho nemoci ale režii převzala Plívová-Šimková. Za pomocnou režisérku si vybrala svou spolužačku z FAMU Drahomíru Královou, která se bude podílet i na řadě dalších režisérčiných filmů (spolurežirovaly např. *Mrkáčka Čiko* [1982] nebo *Artuše, Merlina a Prchlíky* [1995]).

Mnohé filmy Věry Plívové-Šimkové se odehrávají v přírodě, nejednou v Krkonoších, k nimž měla jako rodačka z Lomnice nad Popelkou blízko, a rozpracovávají motiv vztahu dětí k přírodě (nejnápadnější je ekologický rozměr u filmu *Brontosaurus* [1979]). Výjimku nepředstavuje ani *Káťa a krokodýl*, ačkoli se odehrává na pražské Malé Straně. Tam titulní hrdinka (Yveta Hollauerová) během letních prázdnin potkává stejně starého Míšu (Antonín Nedvídek), který si vzal na starost několik zvířat ze školního koutku živé přírody. Rodiče ale z jeho domácí zoo, která zahrnuje i malého krokodýla, nejsou nadšeni.

Míša se zvířat nechce vzdát a vítá proto Kátinu nabídku, aby je ukryl v jejím dětském pokoji. Příčiněním Kátiny mladší sestry Minky (Minka Malá) se ale zvířena rozprchne do pražských ulic. Partě vrstevníků a vrstevnic, které protagonistka přivádí do bytu na exkurzi (mj. Marek Vašut, Jan Kraus a Miroslav Vladyka ve svých prvních filmových rolích), tak nezbyvá, než králíky, špačka, opici, želvu a krokodýla najít a pochyťat. Dospělí jsou anarchií v ulicích až na výjimky typu prodavače s balóny (Jan Libíček) zděšení a pohoršení. Děti si naopak užívají, že se město na chvíli stává velkým hřištěm.

Toto „přeznačkování“ veřejného prostoru, kde pravidla obvykle nastolují dospělí, je naznačené již v úvodní scéně, kdy si znuděná Káťa hází s míčem na Starých zámeckých schodech. Když je balón starším chlapcem vykopnut vysoko do vzduchu, oproštuje se od gravitačních zákonů a chvíli divoce krouží po obloze. Okolohodující jsou nepřírozeným úkazem vytrhnuti ze své rutiny a zdvihají hlavy vzhůru, na chvíli stejně fascinovaní jako děti. Narušení odkouzleného městského prostředí, jehož autenticitu umocňuje natáčení v rušných pražských ulicích, bude ještě několikrát zopakováno.

Kamera Františka Valerta (*Bílá paní* [1965], *Světáci* [1969]) zůstává soustředěna na děti a zvířata. Dospělí se ztrácejí v rozostřeném zadním plánu. Často jsou jim navíc

vidět jen nohy. To posiluje dojem, že se nacházíme ve světě, který patří dětem a je řízen jejich logikou a perspektivou. Dětskému chápání velkoměsta jako džungle plné výzev je uzpůsobena i hudba Zdeňka Lišky, asociující v některých momentech dobrodružnou podívanou odehrávající se v Amazonii, ne v současné Praze.

Příroda zpřítomněna zvířaty pak stejně jako v pozdějších filmech Plívové-Šimkové vede ke sblížení mladých hrdinů. Díky péči o živé tvory mají společný zájem a cíl a zároveň se takto učí zodpovědnosti. Z pohledu nechápavých a viditelně vystresovaných dospělých (ztvárněných mj. prvorepublikovými hvězdami Oldřichem Novým a Věrou Ferbasovou ve vtipných cameích), snažících se mermomocí udržet pořádek, jde však pouze o nezodpovědné hry. Proto přichází vedle pokárání i trest v podobě výprasku. Iniciativa dětí má ale i pozitivní důsledek.

Podařilo se jim změnit náladu a zákonitosti ulice, ukázat, že k ní lze přistupovat i s hravostí a fantazií, na něž při běžném provozu zapomínáme. V poetickém epilogu to nejsou děti, kdo si v jedné z malostranských uliček pohazují s míčem, ale skupina starců, kteří jako kdyby znovu objevili chuť do života... Snímek, v němž se snoubí dokumentaristický verismus se snovostí a humorným nadhledem, byl v roce 1966 oceněn na mezinárodní přehlídce filmů pro děti v Gijonu. Započala tím dlouhá série festivalových úspěchů Věry Plívové-Šimkové.

Káťa a krokodýl (Československo 1965), režie: Věra Plívová-Šimková, scénář: Ota Hofman, Věra Plívová-Šimková, kamera: František Valert, hudba: Zdeněk Liška, hrají: Ywetta Hollauerová, Antonín Nedvídek, Jan Libíček, Minka Malá, Jan Kraus, Marek Vašut, Miroslav Vladyka, Věra Ferbasová, Oldřich Nový a další. Filmové studio Barrandov, 66 min.